

Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för planeringsfrågor vill att kommunerna tar in även landsbygden i sina översiktsplaner.

Planering i landsbygder med nya PBL?

Nu i början på maj träder den nya Plan- och bygglagen (PBL) i kraft. Frågan är om de nya riktlinjerna i lagen kommer att innebära att fler av Sveriges kommuner tar med även landsbygden i sina översiktsplaner?

Text: Jessica Hagård | Foto: Daniel Johansson

Många kommuner är idag dåliga på att uppdatera sina översiktsplaner. I Sverige har nästan var tredje kommun en översiktsplan som är äldre än 15 år. De nu aktuella ändringarna i PBL handlar bland annat om en strategisk översiktsplanering och om förenklingar av planeringsarbetet. I framtiden åläggs till exempel länsstyrelserna att skicka underlag till kommunerna vart fjärde år för att arbetet med uppdateringar av översiktsplanen ska förenklas.

– Det handlar om uppdaterade uppgifter vad gäller t.ex. statliga intressen, berättar Louise Andersson på Länsstyrelsen i Skåne och ordförande för Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för planeringsfrågor. Hon tror att det faktum att kommunerna automatiskt får den här servicen kommer att ge en skjuts i arbetet med uppdateringar.

Starkare regional koppling

I lagens tredje kapitel står nu också att ”det i översiktsplanen ska framgå hur kommunen avser samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen”. Och det här är justeringar i lagen som man på Sveriges kommuner och landsting (SKL) välkomnar, enligt Anna Eklund som sitter med i samma arbetsgrupp:

– Förändringarna är inte så stora, det tydligaste är en starkare regional koppling och det är ju bra. Det är också bra att översiktsplanerna kan och ska användas mer strategiskt, man behöver inte driva alla frågor samtidigt utan kan fokusera på det som har stor betydelse för den egna kommunens utveckling, det kan vara olika för olika perioder och kan lika gärna gälla landsbygden som tätortsutveckling. Vi tycker också att det förtydligade kravet på länsstyrelsen att leverera planeringsunderlag är oerhört viktigt. Det som saknas idag är ofta beskrivande värdetexter och uppdaterat och tillgängligt planeringsunderlag, säger Anna Eklund.

Landsbygdsprogrammet roll?

Ändringarna i lagen skulle i praktiken kunna innebära att kommunerna i sina översiktsplaner tar hänsyn till och samordnar planen med de mål som finns i regionernas och leadergruppernas strategier inom ramen för landsbygdsprogrammet. Frågan är väl bara om kommunerna är medvetna om det?

– Landsbygdsprogrammet omnämns inte specifikt i propositionen till ny plan- och bygglag, där exemplifieras den nya skrivningen med andra program och strategier, berättar Emma Franzén som också sitter med i Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för planeringsfrågor.

Både Emma Franzén och Louise Andersson är överens om att det kommer att vara länsstyrelsernas uppgift att i framtiden påminna kommunerna om vikten att inte glömma landsbygdsprogrammet i sammanhanget. Samtidigt betonar också Emma Franzén att det är upp till varje kommun hur mycket av det som står i de nationella och regionala målen som är relevanta att ta med i den egna översiktsplanen.

Men Louise Andersson tycker ändå de är bra att den nya skrivningen kommit till:

– Ja, absolut! Nu har vi en lag-text att hänvisa till. Nu är det upp till oss att informera kommunerna hur det kan göras.

Och enligt Anna Eklund på SKL så går intresset för god översiktsplanering idag mer hand i hand med landsbygdsutvecklingen än tidigare:

– Frågor som är av vikt för utvecklingen av landsbygden, som strandskydd och vindbruk har vi sett ökat intresset för översiktsplanering. Översiktsplanering är ett viktigt politiskt verktyg för en demokratisk utveckling!

Nomineringar till Ull-baggar 2011

Rekordmånga nomineringar till Ull-baggepriser för utdelning på Landsbygdsgalan 2011 har kommit in och snart kan röstningen ta vid. Framför allt har många nomineringar lämnats in i kategorin Årets företagare. Den 15 maj finns alla nominerade utlagda på Landsbygdsnätverkets webbplats.

Nytt landsbygds- program 2014-2020

Jordbruksverket och Skogsstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram ett underlag till ett nytt landsbygdsprogram. Nu har arbetet kommit igång. Vill du veta vad som händer?

Läs om hur arbetet går till på Jordbruksverkets webbplats: www.jordbruksverket.se/nyttlandsbygdsprogram

Där kan du prenumerera på ett nyhetsbrev som kommer direkt i din e-post.

Likheter och olikheter

”Dom är på väg att lägga ner vår byskola men vi föräldrar går nu samman tillsammans med grannbyn, för att hitta ett alternativ.” Kvinnan jag talar med skulle kunna vara vilken mamma som helst på den svenska landsbygden, men i det här fallet är hon turistföretagare från Tholaria, en bergsby på norra delen av den avlägsna, men alldeles underbara ön Amorgos som vi besöker på vår Greklandssemester. I grannbyn möter jag Nikko som grundar sitt proffsiga turistföretagande på sitt och sina grannars traditionella och småskaliga jordbruk. När vi vandrar längs åsnestigar som klättrar sig upp bland bergen, ser vi leaderskylden som prydligt informerar oss om hur mycket leaderåtgärden i fråga (troligtvis upprustning av stigen till ett isolerat kloster) har kostat och vilka som medfinansierat. Så många skillnader men ändå så många likheter med vår svenska landsbygdsvardag. Ett tydligt gemensamt drag är människors engagemang och förmåga att gå samman och utifrån sina resurser ordna försörjning och infrastruktur. Något som varje klok kommunpolitiker bör uppmuntra, oavsett om politikern är borgmästare i huvudorten på Amorgos eller kommunalråd i Emmaboda.

Kloka kommunpolitiker ser också till att kommunens planeringsarbete bygger på delaktighet. Det kan mobilisera till samarbete för såväl servicelösningar som restaurering av natur- och kulturvärden i sammanhängande landskapsområden. Det kan städa undan många av de intressekonflikter som i annat fall kan bromsa satsningar på förnybar energi eller investeringar i ett turistmål. Så använd den nya plan- och bygglagen på rätt sätt så lägger vi än bättre grund för en landsbygdsutveckling byggd på samarbete och balans mellan intressen. Det är så vi gör utvecklingen hållbar!

Glad vår till er alla!

Maria Gustafsson

Verksamhetsledare, Landsbygdsnätverket

Film gör reklam för landsbygden

I filmen åker en kvinna runt med en stadsmodell i 3D-format för att besöka en bonde, en lanthandel och en hästägare. Hon lyssnar in och tar sedan avvägda beslut. Syftet med filmen, som gjorts av Landsbygdsnätverket, är att kommuner och länsstyrelser ska få upp ögonen för landsbygdens hela potential.

Text: Agneta Borgström

– Vi gjorde filmen för att engagera och motivera kommunala planerare och politiker att planera för hela kommunen inte bara för städer och tätorter, säger Louise Andersson, ordförande i arbetsgruppen för fysisk planering inom Landsbygdsnätverket samt projektledare och planhandläggare på Länsstyrelsen i Skåne län.

God planering förhindrar konflikter

I mötet med skånska kommuner har hon upptäckt att landsbygden ofta bara är en vit fläck på översiktsplanens markanvändningskarta. Detta trots att det i plan- och bygglagen står att kommunerna ska ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. En högst aktuell markanvändningskonflikt i Skåne är den om jordbruksmarken kontra ny bebyggelse. Åkermarken i Skåne är den bästa i hela Sverige sett till avkastning men trots detta får den ofta ge vika för en ny väg eller nya husbyggnationer som värderas högre på agendan. Att göra avvägningar mellan olika intressen och ta ställning till många värden är naturligtvis en utmaning, menar Louise Andersson:

– Filmen handlar om just detta, att man kan vända något besvärligt till något positivt, men då måste man också planera tillsammans med dem som lever och verkar på landsbygden. Precis som man bör göra i staden. För landsbygden och staden måste ses som delar av en större samhällsstruktur.

Planeringsfrågorna är tvärsektoriella

I filmens inledning flyter ord som konflikter, avkrok och otillgängligt förbi i rutan. Att ta bredare hänsyn som även innefattar landsbygden i kommunala beslut kräver ibland nya kunskaper. Fysisk planering är tvärsektoriellt och rör de flesta kommunala förvaltningar, vilket enligt Louise Andersson ökar risken för att frågor hamnar mellan stolar. Även på riksplanet delas ansvaret för fysisk planering mellan flera departement, även om huvudansvaret för plan- och bygglagen ligger på socialdepartementet. Hur ser staten på problemen för landsbygdsintressen, Camilla Adolfsson, handläggare på socialdepartementet?

– Av plan- och bygglagen framgår att kommunen ska planlägga så att mark används för det ändamål som området är

Filmen har distribuerats till Sveriges samtliga kommuner i samband med att SLU skickat ut en enkät.

mest lämpat för. I detta sammanhang gäller att till exempel brukningsvärd jordbruksmark är ett nationellt intresse som får tas i anspråk för bebyggelse endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen. Skyddet för jordbruksmark är således uttalat i lag, säger Camilla Adolfsson.

Hur har då responsen blivit av filmen som gjordes för ett år sedan? Mycket god, enligt Louise Andersson, bland de som sett den tre minuter långa filmen. På Youtube har den visats över 700 gånger. En kommunenkät med frågor om hur de arbetar med fysisk planering har också skickats ut via SLU.

– Utifrån svaren ska goda kommun exempel hittas för att sedan spridas till andra kommuner. Vi vill att kommunerna ska lära av varandra istället för att komma med pekpinna, avslutar Louise Andersson.

I Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för planfrågor finns representanter från:

Länsstyrelsen, Boverket, Tillväxtverket, Hela Sverige ska leva (HSSL), Sveriges kommuner och landsting (SKL), Leader, Lantmäteriet, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) Coompanion, SmåKom. Läs mer om gruppen och se filmen på: www.landsbygdsnatverket.se

1 + 1 blir 3 i Emmaboda

I Leader Småland Sydost har bybor tillsammans med Emmaboda kommun tagit fram lokala utvecklingsplaner för att lyfta bygden. Idéer om att skapa kulturcentrum, sälja närproducerad mat och skapa fler arbetstillfällen finns nu med i den kommunala översiktsplanen.

Text: Agneta Borgström

Det var Länsbygderådet som kom på tanken att under förra året ta fram lokala utvecklingsplaner med hjälp av orsbfolkning och kommunledning i Emmaboda. Med pengar från Leader Småland Sydost gjordes utvecklingsplaner av hundratals personer i de tre socknarna Vissefjärdabygden, Algutsboda och Långasjö.

– Det har börjat hända del saker utifrån de lokala utvecklingsplanerna, till exempel har cd-vykort med berättelser och vägbeskrivningar tagits fram. Framför allt har orsbfolkningen hittat ett sätt att göra sin röst hörd. De vet nu hur viktigt det är att engagera sig och planera, säger Lena Danielsson, verksamhetsledare för Leader Småland Sydost.

Finns med i kommunens översiktsplan
För att få effekt på idéerna krävs det enligt henne att de ledande i kommunen har ett lyssnande öra mot landsbygden och att de lokala planerna finns med i den kommunala översiktsplanen. Där finns de nu inskjutna som bilagor, berättar Claes Lewander, kommundirektör i Emmaboda.

– Dessa lokala planer är viktiga för oss. Det allra bästa är också att de lokala utvecklingsplanerna finns som egna dokument i den allmänna planen. De är ju deras egna planer för saker de vill ha gjorda i sin bygd, förklarar Lewander, som dock inte vet om de uppkomna förslagen realiserats.

På papperet ser det dock inte ut som att någon av idéerna från Algutsboda socken har blivit verklighet. Förslag fanns om tätare busstrafik till tätorten, paketresor i bygden, en glasbruksled, bättre informationstavla i Boda, fler arbetstillfällen och kaféer. Även om inget i den lokala planen ännu tagits upp av kommunen ser Karl-Erik Olsson, ordförande i Boda samhällsförening, en avgörande skillnad från förr.

– Kommunen har ju faktiskt köpt hela det nedläggningshotade glasbruket i Boda. De har inte varit rädda att satsa. Nu ska företaget Designhouse driva verksamheten för att blåsa glas året om. 14 personer har anställts, säger Karl-Erik Olsson.

Ökat kommunalt engagemang

Han tror att utvecklingsplanerna kan ha hjälpt till att väcka kommunens intresse för bygden och får medhåll av Lena Danielsson:

– Bara det att en kommun väljer att vara med i arbetet för utveckling på landsbygden tycker jag visar att det finns en förståelse. En insikt i att det är genom samverkan och utifrån lokala förutsättningar och kompetens som mycket bra idéer kan förverkligas.

Kenneth Nyberg, processledare i projektet, ser också stora vinster i arbetet. Han har tidigare arbetat med lokala utvecklingsplaner i Gävleborg, Uppland, Dalarna och Värmland.

– Med processen får människor verktyg att arbeta utifrån. Därtill har vi fått gemensamma planer som är rämnen för utvecklingen av bygden. 1+ 1 blir 3, så ser jag på arbetet, säger Nyberg.

Regionala 24h race är i mål

Nu har samtliga sex 24h race genomförts där idéer kläckts om hur man bättre kan stötta entreprenörer att gå från idé till handling. 190 personer i coachande och vägledande roller har deltagit. Nu kommer Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för att stödja entreprenörer att följa upp vilka av lösningarna som kommer att genomföras. Men redan nu kan vi notera ett ökat samarbete på regional nivå mellan olika coachande och vägledande aktörer.

Tur är det ställe där förberedelse och möjligheter möts
John Locke

Medlem har ordet

Planering för en levande landsbygd

En levande landsbygd har de senaste åren varit en politiskt het fråga och regeringen har vidtagit flera åtgärder för att stödja en sådan utveckling.

Strandskyddslagstiftningen som trädde i kraft 1 juli 2009 är ett exempel. Ett annat är visionen Skogsriket som nyligen presenterades av landsbygdsministern för att skapa förutsättningar för nya arbetstillfällen med anknytning till skog och därigenom bidra till ekonomisk utveckling på landsbygden. Påverkan på landsbygden får också den nationella satsningen på utbyggnaden av vindkraften. Kommuner och länsstyrelser har mellan åren 2007 och 2010 haft möjlighet att söka ekonomiskt stöd för att genom planeringsinsatser klarlägga förutsättningarna för utbyggnad av vindkraftsanläggningar.

Vad är då landsbygd? Oavsett hur vi avgränsar är Sverige, vid en europeisk jämförelse, ett "landsbygdsland"; stort till ytan, gles befolkat och med ett fåtal större städer.

Men det finns ett behov av att nyansera och situationsanpassa landsbygdsbegreppet, eftersom det i praktiken handlar om olika landsbygder eller landsbygdsområden med olika karaktär och funktion. Kommunen har här en viktig roll att, i samråd med länsstyrelsen, avgöra frågan om vad "landsbygd" och "landsbygdsutveckling" är för att möjliggöra en bra planering.

Planering driver självklart inte i sig utvecklingen framåt, men det är ett viktigt verktyg i att skapa förutsättningar för landsbygdsutveckling. Det gäller dock att planeringen är lyhörd för de specifika drivkrafter och processer som finns på landsbygden. Här finns många, för planeringen, nya aktörer och constellationer. Flera kommuner involverar exempelvis byalag och lokala utvecklingsgrupper i planeringsprocessen. Det kan ta längre tid, men det kan också bidra till bättre förankring och lokalkunskap.

Planeringen kan i detta sammanhang

också initiera nya samarbeten. Samarbeten som krävs för att en utveckling av landsbygden ska vara möjlig. Att tillsammans se helheten av de åtgärder som behövs är ett måste för att möjliggöra kvarboende, inflyttning och verksamheter. Frågan om stränderna kan vara en bra ingång för kommunerna att börja planera för landsbygden. Men det är viktigt att se denna planeringsfråga i ett större sammanhang. Översiktsplanens helhetssyn behövs därför för att kommunerna ska kunna nå målet om en levande landsbygd.

Emma Franzén, landskapsarkitekt, Boverket
Medlem av Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp
för planeringsfrågor

Värdet av det europeiska samarbetet för nätverkets arbetsgrupper

Tack vare ett svenskt initiativ finns nu en europeisk arbetsgrupp som ska ta fram goda exempel på finansiell ingenjörskonst i länder där EU:s fonder medverkat till att öka tillgången på riskvilligt kapital.

Text: Hans-Olof Stålgren

Svenska Landsbygdsnätverket och dess arbetsgrupp för kapitalförsörjning medverkade vid den 11:e konferensen för de europeiska landsbygdsnätverken den 27:e april. Träffen hölls i Bad Schandau i sydöstra Tyskland. Anna Lööv och Hans-Olof Stålgren från nätverkskansliet medverkade tillsammans med Thomas Norrby från kapitalförsörjningsgruppen.

Möjligheter att använda landsbygdsprogrammets medel

På initiativ från Sverige var temat för en av de tre valbara arbetsgrupperna (workshop) hur tillgången på riskvilligt kapital för landsbygdens entreprenörer kan ökas. Efter en kort introduktion av Thomas Norrby där frågan ställdes om deltagarna visste var deras privata sparkapital arbetade, blev det ett livligt samtal om olika sätt att öka tillgången på riskkapital och andra finansieringsformer för landsbygdsföretagande. Den slutliga frågan var vad vi kunde göra tillsammans i det europeiska landsbygdsnätverket. Det gjordes bl.a. klart från Kommissionens representant att det finns många möjligheter inom nuvarande landsbygdsprogram att använda medlen för mer än regelrätta bidrag och projektstöd. Det pratades om revolverande fonder, kreditgarantier m.m.

Resultatet av den svenska kapitalförsörjningsgruppens initiativ blev alltså att det nu finns en mindre arbetsgrupp på europeisk nivå som ska ta fram goda exempel på finansiell ingenjörskonst i olika länder där EU:s fonder medverkat till att öka tillgången på riskvilligt kapital. En ökad kunskap om hur olika länder hantlar detta har också landsbygdsdepartementet uttryckt ett stort intresse för. Gruppen ska också arbeta med att ta fram både kunskap om och exempel på hur man kan stödja innovationer och innovationsprocesser på landsbygden.

Samarbete ger kunskapsnätverk

Från svensk sida är både Thomas Norrby och Hans-Olof Stålgren medlemmar i den europeiska arbetsgruppen. I övrigt är landsbygdsnätverken från Finland, Lettland, Italien och Grekland representerade. EU-kommissionens DG Agri har också en representant i gruppen. Ett enkätformulär ska tas fram inom kort och skickas runt till alla landsbygdsnätverken. Nästa fysiska möte blir troligtvis i samband med lokalekonomidagarna i Sverige i mitten av juni. Genom samarbetet i det europeiska nätverket har den svenska kapitalförsörjningsgruppen fått ett kunskapsnätverk i hela Europa.

Mindre mångfald inom landsbygdsprogrammet

Mångfalden i Sveriges näringsliv ökar i stort. Men bland de företag som har fått stöd från landsbygdsprogrammet minskar andelen företagsledare som är kvinnor och utlandsfödda.

Kvinnor och personer med utländsk bakgrund är särskilt viktiga i arbetet inom landsbygdsprogrammet. Jordbruksverkets rapport "Vem är chef här egentligen?" visar att mångfalden bland de som fått företagsstöd från programmet har gått tillbaka sedan förra mätningen. Den borde ha ökat

– Allt mer av företagsstöden går till företag som är verksamma inom andra områden än jord- och skogsbruk samt livsmedelsförädling. Detta borde medföra att mångfalden ökar eftersom det är branscher som har relativt sett fler företagsledare som är kvinnor och utlandsfödda. Istället har mångfalden minskat, menar Johanna Nilsson.

Utvecklingen mellan olika län skiljer sig åt. Vissa har haft en mycket positiv utveckling, medan det gått sämre för andra.

Utvecklingen går framåt – men sakta

Andelen kvinnor och utlandsfödda som leder Sveriges företag ökar stadigt men lite. Det gäller såväl stad som land, även om andelen kvinnor och utlandsfödda bland företagsledarna är lägre på landsbygden än i staden. För kvinnor kan den lägre andelen på landsbygden delvis förklaras av hur branschfördelningen ser ut mellan stad och land, dvs. landsbygden har en högre andel jordbruksföretag. Rapporten "Vem är chef här egentligen?" är den andra uppföljningen av Jordbruksverkets rapport om företagandet på landsbygden "Stad eller land, gör det någon skillnad?". Den första uppföljningen, som gjordes 2009, heter "Vem leder våra landsbygdsföretag?". Rapporterna går att hitta på www.jordbruksverket.se.

Vill du arbeta för en öka mångfald inom ramen för landsbygdsprogrammet? På www.landsbygdsnätverket.se finns material att hämta som du kan använda dig av. Vid frågor kontakta: jessica.hagard@jordbruksverket.se

LANDSBYGDSNÄTVERK I EUROPA

Alla medlemsstater har nationella landsbygdsnätverk. Dessa är i sin tur sammanknutna i ett europeiskt landsbygdsnätverk, ENRD. (European Network for Rural Development). Det europeiska nätverket och dess servicekontor, Contact Point, arrangerar flera olika konferenser per år och håller också i flera olika tematiska arbetsgrupper.

Fokus på möjligheter på leaderträff i Östersund

Det lades mer fokus på möjligheter vid leader-nätverksträffen i Östersund 31 april–1 maj jämfört med flera av de tidigare, då fokus lätt har hamnat på byråkratiska problem. Eller som Karin Örnfjäll, verksamhetsledare för Leader 3sam uttrycker det i sin rapport därifrån:

– Förvisso påverkas våra leaderarbetsliv av

det tätmaskiga regelverket, av alla kontroller och rapporter. Inte minst finns av den svåruppnådda ambitionen av att vara "krockkudde" mellan regelverket och den projektsökande. Dock kändes lite befriande att vi vid denna nätverksträff talade mera om möjligheter än svårigheter.